

Asia: VN/8915/2024

Lausuntopyyntö arviomuistiosta: Työvoimapalveluiden palveluprosessin uudistustarpeet ja yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijasta

Lausunnonantajan lausunto

Työtarjousten velvoittavuuden lisääminen

Työvoimaviranomainen voi lähettää työnhakijalle kohdennetusti velvoittavan tai ei-velvoittavan työtarjouksen. Työtarjoukset ovat velvoittavia, kun työnhakijan alkuhaastattelusta on kulunut kuusi kuukautta. Arviointimuistion mukaan lähetettyjen työtarjousten määrä on romahtanut uuden palvelumallin voimaantulon jälkeen vuoden 2022 huhtikuun noin 20 000 työtarjouksesta vuoden 2023 maaliskuun reiluun tuhanteen työtarjoukseen.

Arviointimuistiossa ehdotetaan, että työtarjousten velvoittavuutta voisi lisätä säätämällä velvoittavat työtarjoukset mahdolliseksi heti työnhaun alusta alkaen. STTK pitää ehdotusta perusteltuna. Työtarjoukset ovat esimerkki yksilöllisestä ja kohdennetusta palvelusta, joka edistää työllistymistä olennaisesti. On hyvä, että työnhakijaa pystytään ohjaamaan velvoittavien työtarjousten avulla jo työnhaun alkuvaiheesta lähtien.

Velvoittaviin työtarjouksiin liittyy myös osa-aikaista työtä tekevien työnhakijoiden sääntelyn muuttaminen. Arviointimuistiossa ehdotetaan velvoittavien työtarjousten hyödyntämistä apuna kokoaikaiseen työhön siirtymisessä. Jos kokoaikaiseen työhön hakemiseen velvoittaminen ei ole tarkoituksenmukaista, velvoittavia työtarjouksia voi hyödyntää apuna toiseen osa-aikaiseen työhön hakemisessa. Tarjotusta osa-aikaisesta työstä olisi oikeus kieltäytyä, jos töiden yhteenlaskettu työaika ylittäisi 40 tuntia tai vuorojen yhteensovittaminen olisi mahdotonta.

STTK katsoo, että ehdotuksessa on ongelmallisia piirteitä osa-aikatyötä tekevien osalta. Kuluvan hallituskauden politiikkatoimet ohjaavat jo nykyisellään vahvasti kohti kokoaikaista työtä. Tilastojen mukaan suuri määrä osa-aikatyössä työskentelevistä tekee osa-aikatyötä vastentahtoisesti. Tässä kontekstissa jää epäselväksi, miksi uudesta osa-aikatyöstä voisi kieltäytyä lähinnä sen ylittäessä

yhdessä jo voimassa olevan osa-aikaisen työsuhteen kanssa 40 viikkotuntia. Tuntirajaa olisi perusteltua tarkastella uudelleen, koska ehdotettu tuntimäärä voi heikentää osa-aikaista työtä tekevien asemaa ja edistää entisestään työntekijöille heikkojen työsuhteiden yleistymistä.

Työvoimaviranomaisen kirjallisesta muistutuksesta luopuminen

Arviointimuistiossa kuvataan prosessia, jossa työvoimaviranomainen lähettää työnhakijalle muistutuksen hänen menettelynsä vaikutuksesta työllistymiseen ja oikeuteen saada työttömyysetuutta. Muistutuksen lähettämisessä ei käytetä työvoimaviranomaisen harkintavaltaa vaan se lähetetään aina, kun työnhakija esimerkiksi jättää saapumatta työnhakukeskusteluun tai ei täytä työnhakuvelvoitetta. Muistiossa kuvataan muistutusten lähettämisen tuottavan hallinnollista taakkaa ja olevan työnhakijoille vaikeaselkoisia.

Arviointimuistiossa esitetään, että muistutuksista voitaisiin luopua ja sen sijaan informoida työnhakijaa etukäteen. STTK katsoo, että muistutuksista luopuminen ja siirtyminen ennakkolliseen informointiin ei ole ongelmallista. Muistutukset aiheuttavat hallinnollista taakkaa ja voivat lisätä työnhakijoiden turhia yhteydenottoja, mutta muistutuksen ensisijainen tarkoitus on tukea työnhakijaa palveluprosessissa. Sääntely on arviointimuistion mukaan vaikutuksiltaan epäselvä. Mikäli muistutuksesta luovutaan, tulee ennakkollisen ohjauksen ja neuvonnan prosesseja tältä osin selkeyttää.

Nuoret ja velvollisuus hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä

Arviointimuistiossa kuvataan nuorten työnhakijoiden osin muista poikkeavaa palveluprosessia ja kerrataan velvollisuutta hakea opiskelupaikkoja työttömyysetuuden edellytyksenä. Muistiossa ehdotetaan, että nuoren koulutukseen hakemisen velvoitetta voisi täyttää hakemalla myös muuhun kuin tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Epäselväksi jää, miten ei-tutkintotavoitteiset koulutukset edistäisivät erityisesti matalasti koulutettujen nuorten tapauksessa työllisyyttä. STTK muistuttaa asetetuista kansallisista tavoitteista taata jokaiselle nuorelle tutkinto sekä hallitusohjelmaan sisältyvästä tavoitteesta lisätä korkeakoulutettujen määrää.

STTK katsoo, että matalan koulutustason omaavat nuoret työnhakijat tulee jatkossakin ohjata soveltuvaan tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Tutkinnon suorittaminen edistää heidän pitkän aikavälin työllistymisedellytyksiään. Erityistä huomiota tulee kuitenkin kiinnittää opintoalojen työllisyysnäkyymiin, nuoren tilanteeseen ja näiden yhteensovittamiseen.

Palveluprosessin uudistaminen (ml. työnhakuvelvollisuus)

Arviointimuistiossa kuvataan asiakkaan nykyistä palveluprosessia ja mahdollisuuksia uudistaa sitä. Uudistusehdotuksen mukaisessa palveluprosessissa asiakkaan palvelutarve arvioitaisiin alkuhaastattelussa ja täydentävien työnhakukeskustelun ja työnhakuvelvollisuuden määrä

päätettäisiin arvion pohjalta. Työnhakukeskusteluja järjestettäisiin kolmen kuukauden välein kuten nykyisinkin.

Palveluprosessin uudistaminen on hyödyllistä, mutta STTK katsoo nyt ehdotetun uudistustavan sisältävän riskejä. Työvoimapalveluiden nykyiset resurssit eivät riitä palvelumallin suunniteltuun toimeenpanoon, jolloin palvelumallin vapauttaminen voi luoda palvelujärjestäjille kannusteita heikentää palveluprosessia myös epätarkoituksenmukaisesti. Toisaalta palveluprosessin muutoksiin viime hallituskaudelle saadun EU-rahoituksen ehtojen takia on epäselvää, missä määrin palveluprosessin keventäminen on ylipäänsä mahdollista.

Palveluprosessissa ja työnhakuvelvollisuudessa on mahdollisuuksia virtaviivaistamiseen. Esimerkiksi työttömyysetuudella omatoimisesti opiskelevilla on työnhakuvelvollisuus. On epäselvää, miksi tällaiselle ryhmälle pitäisi asettaa työnhakuvelvollisuus. Palveluprosessin keventämisen hyvänä lähtökohdana tulisikin olla tämän kaltaisten poikkeuksien selkeyttäminen. Tämä auttaisi tuen kohdentamista sitä eniten tarvitseville työnhakijoille. Suuremmissa muutoksissa tulisi edetä hitaammin ja mahdollistaa myös tiedon karttuminen esimerkiksi uuden palvelumallin ja täydentävien työnhakukeskustelujen vaikutuksista.

Lisäksi arviointimuistiossa nostetaan esiin, että uudessa työvoimapalvelumallissa työnhaun katkeaminen edellyttää toistuvia laiminlyöntejä. Aiemmin yksikin laiminlyönti johti työnhaun voimassaolon päättymiseen. Muistiossa ehdotetaan toistuvuusedellytyksestä luopumista. STTK ei pidä muutosehdotusta perusteltuna. On tärkeää, että palveluprosessissa on työnhakijaa tukevia elementtejä. Esimerkiksi epähuomiossa tehdyistä virheistä ei tule suoraan rangaista tavalla, joka johtaa työttömän toimeentulon vaarantumiseen.

Yksityisen työnvälityksen mahdollisuus saada tietoja työnhakijoista

Muistiossa kuvataan hallitusohjelman mukaista linjausta, jossa yksityiselle työnvälitykselle taataan mahdollisuus saada tarvittavat tiedot työnhakijoista. Käytännössä tarvittavat tiedot olisivat työnhakuprofiiliin sisältyvät tiedot. Työnhakuprofiileja on kuitenkin tällä hetkellä julkaistu vähän. Muistiossa ehdotetaankin mallia, jossa työnhakuprofiilien julkaisemisesta tehdään käytännössä pakollinen osa palveluprosessia työttömyysturvan sanktioinnin uhalla.

STTK katsoo, että yksityisiä työvoimapalveluja voidaan hyödyntää työllisyyden edistämässä julkisten palveluiden tukena, mutta ehdotettuihin muutoksiin liittyy ongelmia. Työvoimapolitiikan lähtökohdana ei ylipäänsä pitäisi olla yksityisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen, kuten se näissä ehdotuksissa on, vaan työttömien työnhakijoiden työllistyminen. Työnhakuprofiilien tietojen luovutuksen työllisyyttä lisäävistä vaikutuksista ei ole näkymää. Viime hallituskaudella arvioitiin työmarkkinatorin kohtaanto-toiminnon lisäävän työllisyyttä 200–1200 henkilöllä. Nämä vaikutusmekanismit poikkeavat kuitenkin nyt ehdotetusta sääntelystä. On siis kaiken kaikkiaan epäselvää, mitä ehdotettavilla muutoksilla tavoitellaan ja miten tavoitteet saavutetaan, ja ovatko ne tarkoituksenmukaisia työnhakijan työllistymisen kannalta.

Tämän lisäksi herää kysymys työnhakuprofiileihin liittyvän sääntelyn hallinnollisesta taakasta. Ehdotetut esitykset lisäävät palveluprosessin työtä. Joidenkin hakijoiden kohdalla profiilien täyttäminen voi vaatia enemmän tukea ja ohjausta. On tärkeää, ettei hallinnollisen taakan näkökulmasta tehdä vastakkaisiin suuntiin vetäviä esityksiä. STTK katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi esittää arvio työnhakuprofiileihin liittyvän sääntelyn aiheuttamasta työmäärästä työvoimaviranomaisille.

Arviointimuistiossa ehdotetaan muutettavan sääntelyä myös siltä osin, ketkä työnhakuprofiileja voivat tarkastella. Nykyään profiileja voivat tarkastella lähinnä työnantajat. Muistion mukaan tulee arvioida, tarvitaanko profiilien tarkastelulle ylipäänsä sen tarkempia rajoitteita. STTK katsoo, että työllisyyden edistämisen näkökulmasta työnhakuprofiilien näkyvyyden laajentaminen on perusteltua. On kuitenkin epäselvää, miksi lähes kenellä tahansa pitäisi olla mahdollisuus tarkastella profiileja. Lisäksi työnhakijan tietoturva sekä oikeutta itseään koskeviin tietoihin olisi esityksen yhteydessä laajennettava.

Työnhakijalle voitaisiin esimerkiksi taata pääsy tarkastelemaan, ketkä hänen työnhakuprofiiliaan ovat tarkastelleet. Profiileja tarkastelevat tahot tuli rekisteröidä esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämään rekisteriin.

Yleinen palaute / Muut muistion kohdat

Uudistuneelle palvelumallille asetetuista tavoitteista on muistion mukaan jääty reilusti. Kun uudistuksen valmisteluvaiheessa arvioitiin asiakastapaamisia järjestettävän noin 2,5 miljoonaa vuosittain, asiakastapaamisia järjestettiin vuonna 2023 noin 1,5 miljoonaa. Palvelumallin toimeenpanon tavoitteista jäämisestä herää väistämättä kysymys työvoimapalvelujen resursoinnin riittävydestä. STTK katsoo, että palvelumallin uudistuksen yhteydessä kasvaneesta resursoinnista huolimatta jatkossa on tarve kiinnittää huomiota resurssien riittävyteen.

Työvoimapolitiikkaa koskevien esitysten vaikutuksia arvioidaan hallituksen esityksien yhteydessä sekä muilla keinoilla. STTK katsoo, että vaikutusarviointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Jos uudistuksia tehdään tiheästi, on muutosten vaikutusarviointi haastavaa. Lisäksi yksityisen sektorin roolin laajentaminen herättää kysymään, miten yksityiset työvoimapalvelut liitetään vaikutusarvioinnin piiriin. Esimerkiksi mahdollisuutta pyytää yksityisten työvoimapalveluiden toiminnan tietoja tulisi voida hyödyntää nykyistä enemmän työvoimapolitiikan vaikutusarvioinnin tukena.

Lisätietoja:

Tom-Henrik Sirviö, ekonomisti

tom-henrik.sirvio@sttk.fi

Gylling Päivi
STTK ry.